

Kaynak: Prof. Dr Soner Duman,
Usul Yazıları, s.109-111

FIKHIN MAHİYETİNE İLİŞKİN TASAVVUR

İFRAT

“Fıkıh” ile “şeriatı”; “vahiyle sabit hükümler” ile “ictihadla sabit olan hükümleri” eşdeğer kabul etmek

İTİDAL

Fıkıh, kaynağını ve sınırlarını vahyin çizdiği fakat içeriği çoğunlukla müctehid imamların ictihatlarıyla doldurulmuş hükümler bütünüdür.

TEFRİT

Fıkhı tamamen beşer mahsulü görüşler bütünü olarak görmek ve onu adeta seküler bir hukuk düzeniyle eşitlemek

FIKIHTAKİ AHKÂMIN AKILLA İLİŞKİSİ

İFRAT

Dinin amele ilişkin ahkâmını külliye
“taabbudî” olarak kabul edip her türlü
sorgulamayı devre dışı bırakmak

İTİDAL

İleti bilinenler ve bilinmeyenleri ayırt
etmek. Dinde “akıl üstü” hükümler
vardır, ama “akıl dışı” hükümler yoktur.

TEFRİT

Dindeki ahkâmın tümünün beşer
mahsulü ideolojiler ya da matematik
formüller gibi olmasını ve
sorgulanmasını beklemek

İFRAT

Allah Rasulü'nü (sav) kutsama/beşer üstü bir konuma yükseltme

İTİDAL

Allah'ın ona layık gördüğü makamı ona layık görüp kadrini hakkıyla takdir etme

TEFRİT

Allah Rasulü'nü (sav) sıradanlaştırma/bir postacı konumuna indirgeme

ALLAH
RASULÜ'NÜN
(SAV)
KONUMU

İFRAT

On dört asırlık ilim geleneğimizi
eleştirilmez kabul edip tabulaştırmak

İTİDAL

Keyfî değil, usulî bir bakış açısıyla
hareket ederek geleneğin alınacak
noktalarını alıp alınmayacak noktalarını
bırakmak suretiyle geleneği günümüz
sorunlarına cevap verir hâle getirmek

TEFRİT

Geleneğimizi yok saymak

**FIKİH
GELENEĞİNE
İLİŞKİN
TASAVVUR**

MODERN ÇAĐ TASAVVURU

İFRAT

Moderni, yeni olanı sorgusuz sualsiz,
gümrük uygulamadan baş tacı etmek

İTİDAL

Yeniği vahiy, akıl ve tarihsel tecrübenin
süzgecinden geçirerek değerlendirmek,
yenide alınacak olanı alıp atılacak olanı
atmak

TEFRİT

Yeniye sırf yeni olduğu için düşmanlık
etmek

MEZHEP TASAVVURU

İFRAT

Mezhepçilik yaparak kendi mezhebinden olmayanı ötekileştirmek

İTİDAL

İctihad kabiliyetine sahip olmayan kimsenin bir mezhebe bağlanması, diğer mezhepten olanları ötekileştirmeden kardeş bilmesi

TEFRİT

Mezhepsizlik yaparak fıkıh birikimini yok saymak

BİD'AT TASAVVURU

İFRAT

Allah Rasulü'nün (sav) sünnetinde olmayan şeyleri dinin aslında varmış gibi kabul ederek dine ekleme yapmak, bid'at ve hurafeler türetmek

İTİDAL

Sünnette var olan uygulamaları olduğu gibi kabul etmek, dinin aslına aykırı olan, sünneti devre dışı bırakan uygulamaları reddetmek

TEFRİT

Dinin ruhuna aykırı olmayan, İslam toplumlarının tarihsel tecrübesinde güzel görülen kimi uygulamaları sırf peygamberimiz döneminde yok diye bid'at kabul etmek

SÜNNETİN HÜCCİYETİ

İFRAT

Rivayet malzemesini hiçbir ölçüye
vurmadan almak ve zannî olan bu
malzemeyi sübutu kat'î olan Kur'an ile
eşdeğer görmek

İTİDAL

Sünneti İslam'ın aslî bir kaynağı olarak
kabul edip sağlamını çürüğünden usul
ölçülerine riayet ederek ayırt etmek

TEFRİT

Sünneti bütünüyle inkar ederek İslâm'ı
Kur'an'a eşitlemek

İCMA

İFRAT

Olur olmaz her konuda icma iddiasında bulunmak

İTİDAL

İcma bulunan konuları iyi tespit edip buna aykırı davranmamak, icmayı ictihadın bir sınırı olarak görmek

TEFRİT

Gerçekten icma olduğu bilinen konularda ümmetin icmainı delmek

YORUM

İFRAT

Nassları kural tanımaksızın tamamen keyfî yorumlara tabi tutmak

İTİDAL

Nassları, Arap dili kuralları, bağlam bilgisi ve şeriatın amaçları doğrultusunda yoruma tabi tutmak

TEFRİT

Nassları hiçbir yoruma tabi tutmaksızın sadece zâhirlerinden anlaşılan anlamları üzerinde bırakmak

Kaynak: Prof. Dr Soner Duman,
Usul Yazıları, s.109-111